

Humanistyczne Centrum w Rybniku (województwo śląskie)
Międzynarodowe Humanistyczne Centrum Edukacji
dla Tolerancji i Międzynarodowego Braterstwa

Autor projektu: dr Eli Mannenberg

Globalizacja, która nastąpiła po drugiej wojnie światowej, przyniosła wiele korzyści poprzez ekspansję stosunków międzynarodowych oraz umocnienia interesów ekonomicznych, politycznych i społecznych. Niestety, nie rozwiązała ona wielu podstawowych problemów, takich jak na przykład ucisk słabszych. Co więcej, obecnie można zaobserwować wzrost przemocy i terroryzmu, który stwarza zagrożenie dla całego świata. W ostatnich latach byliśmy świadkami wzrostu nienawiści wobec obcych i odmiennych, opierającej się na pierwotnych lękach oraz negowaniu podstawowych praw człowieka, podżeganych i napędzanych ignorancją. Problemy te dotyczą wszystkich krajów i społeczeństw. My, edukatorzy, obawiamy się tego zjawiska wskazującego na upadek podstawowych wartości liberalizmu. Przeraza nas umacniający się rasizm oraz spadek znaczenia demokracji jako sposobu na życie i patrzenia na świat. Aby poradzić sobie z tymi problemami proponujemy program nauczania historii opartego na wartościach. Wierzymy, że studiowanie przeszłości, z uwzględnieniem jej społecznego i etycznego kontekstu, pozwala na pełniejsze zrozumienie historii i może pomóc w stworzeniu humanistycznego poglądu na świat.

Podstawą historyczną programu jest Holokaust analizowany jako ciągły proces zaczynający się w momencie, kiedy Naziści doszli do władzy, a kończący się na „ostatecznym rozwiązaniu” – systematycznej eksterminacji Żydów.

Etyczną podstawą programu jest humanizm i demokracja. Humanizm umieszcza człowieka jako jednostkę racjonalno-moralną w centrum społecznej egzystencji. Demokracja stawia zaangażowanie w przestrzeganie praw człowieka na szczycie hierarchii społecznych wartości. Uważamy, że Holokaust staje się możliwy wtedy, kiedy rozpadają się te dwa filary współczesnej cywilizacji.

Edukacyjne podejście zakłada otwarty dialog w trzech kręgach:

- Krąg Wewnętrzny – każdy z uczestników musi sam zmierzyć się z nowymi informacjami;
- Krąg Grupowy – każdy uczestnik jest zachęcany do wyrażania swoich własnych, niezależnych opinii na forum grupy;
- Krąg Międzygrupowy – każdy uczestnik może wyrażać zarówno swoją własną, jak i grupową tożsamość.

Tak w wielkim skrócie wygląda humanistyczny dialog, jaki chcielibyśmy promować w proponowanym programie. Uważamy, że nauczanie historii przez pryzmat wartości i łączenie podstawowych zasad humanizmu z codzienną praktyką jest sposobem na

BEIT LOHAMEI HAGHETAOT

GHETTO FIGHTERS' HOUSE MUSEUM

wyostrzenie naszej świadomości moralnej, ponieważ nasze istnienie w formie demokratycznego społeczeństwa zależy od tej świadomości.

Aby osiągnąć ten cel proponujemy utworzenie Humanistycznego Centrum w Rybniku. Miałoby ono działać w duchu, w którym prowadzona jest działalność edukacyjna Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie (Holocaust Museum in Washington) oraz przyjmując format podobny do tego, który ma Humanistyczne Centrum w Muzeum Bojowników Getta (Ghetto Fighters' Museum) w kibucu Lochamej HaGeta'ot w Izraelu, które funkcjonuje od 1995 roku.

Dlaczego Rybnik?

Rybnik jest pełnym życia i nowoczesnym miastem pełnym kultury znajdującym się na terenie województwa śląskiego w południowej części Polski. Posiada 150 tysięcy mieszkańców. Jest ono usytuowane na historycznym, kulturowym i geograficznym rozstaju – znajdujące się na terenie Polski, ale z historycznymi związkami z Niemcami, Imperium Habsburgów, Czechami oraz Imperium Rosyjskim. Rybnik znajduje się niedaleko miejsc o charakterze zabytkowym, takich jak Katowice (50 km od Rybnika) – miasto bardzo istotne z punktu widzenia współczesnej historii Śląska, ale także będące miejscem, gdzie odbył się pierwszy Kongres ruchu Chowewej Syjon. 60 km od Rybnika znajduje się Sosnowiec i Będzin – duże skupiska polskich Żydów przed II wojną światową, gdzie w czasie wojny istniały dwa duże getta oraz kwitła działalność podziemna. Z Rybnika łatwo dostać się do Krakowa (150km) – historycznej i kulturalnej stolicy Polski oraz do Wrocławia (190km) – miejsca bardzo istotnego dla historii formowania się współczesnego Judaizmu. Z Rybnika jest też blisko do Auschwitz-Birkenau (85 km) - największego obozu zagłady. W końcowym okresie II wojny światowej, kiedy obozy zagłady były likwidowane, miały miejsce słynne marsze śmierci. Jeden z nich, zaczynający się w obozie w Auschwitz-Birkenau, przeszedł przez Rybnik – do dziś znajduje się tam duży grób masowy.

Rybnik jest nowoczesnym i zielonym miastem, pełnym parków, obiektów sportowych i instytucji kultury, posiada bibliotekę z ponad dwudziestoma oddziałami w całym mieście, szkołę muzyczną, centrum kultury i teatr. W najstarszej części miasta, w pobliżu Rynku, znajduje się Muzeum w Rybniku z ekspozycją opisującą historię miasta i jego okolic, kulturę Śląska i tradycyjne rękodzieło. Szczególne miejsce ma w niej część dotycząca górnictwa i tradycji górniczych – na peryferiach miasta znajduje się kopalnia, która w tej chwili jest otwarta dla zwiedzających. Muzeum w Rybniku posiada także archiwum, w którym znajdują się dokumenty pochodzące z początków XX wieku. W Raciborzu, pobliskim miasteczku, znajduje się oddział Archiwum Państwowego, w którym znaleźć można dokumenty z XIX wieku. W Rybniku funkcjonują także filie uczelni wyższych, centra handlowe, hotele i restauracje. Miasto jest połączone z resztą Polski siecią dróg, a w odległości 5 km od Rybnika znajduje się nowa autostrada z Wrocławia do Krakowa. W pobliskich Katowicach znajduje się Międzynarodowy Port Lotniczy w Pyrzowicach oraz międzynarodowa stacja kolejowa. W Krakowie (1,5 godziny od Rybnika samochodem) znajduje się Międzynarodowy Port Lotniczy w Balicach. Rybnik posiada 13 miast partnerskich.

GHETTO FIGHTERS' HOUSE MUSEUM

D.N. Western Galilee Israel 25220 | Tel: 972 4 9958080 | Fax: 972 4 9958007 | www.gfh.org.il

BEIT LOHAMEI HAGHETAOT

GHETTO FIGHTERS' HOUSE MUSEUM

„Dom Manneberga”

W Rybiku na ulicy Sobieskiego 15, w bliskim sąsiedztwie Rynku i Muzeum znajduje się duża, stara kamienica. Budynek ten jest własnością prywatną i jest wynajmowany przez właścicieli sklepów, biur i klubów. Od 1900 roku właścicielem budynku był Josef Manneberg, zamożny kupiec, którego ojciec, Leopold Manneberg, był jednym z liderów rybnickiej społeczności żydowskiej i dyrektorem szkoły żydowskiej. W 1901 roku Leopold otrzymał nagrodę za 25 lat swojej służby w żydowskiej społeczności. Leopold zmarł w 1910 roku w Rybniku. Jego syn, Josef, urodzony w Rybniku w 1875 roku, przyjął obywatelstwo polskie po referendum w 1921 roku. W 1939 roku Josef w wielkim pośpiechu sprzedał wszystkie swoje nieruchomości w Rybniku, w tym budynek przy ulicy Sobieckiego 15 i wyjechał wraz ze swoją najbliższą rodziną do Palestyny, dzięki czemu udało mu się uratować siebie i swoich bliskich. Większość jego dalszej rodziny została zamordowana w czasie Holokaustu, jednak kilku krewnych przeżyło wojnę i do dziś ich potomkowie żyją w Izraelu, Stanach Zjednoczonych, Australii, Anglii, Szwajcarii, Niemczech i Brazylii.

„Dom Manneberga” jest odpowiednim miejscem dla Humanistycznego Centrum za względu na swoje symboliczne żydowskie i edukacyjne powiązanie z historią Rybnika, ale także ze względu na wielkość budynku i jego położenie w turystycznym centrum miasta.

GHETTO FIGHTERS' HOUSE MUSEUM

D.N. Western Galilee Israel 25220 | Tel: 972 4 9958080 | Fax: 972 4 9958007 | www.gfh.org.il

BEIT LOHAMEI HAGHETAOT

GHETTO FIGHTERS' HOUSE MUSEUM

Ramowy plan:

- Centrum Humanistyczne będzie znajdować się w Domu Mannenberga na Śląsku. Centrum będzie spełniało następujące funkcje:
- Miejsce poświęcone pamięci śląskich Żydów;
- Czytelnia umożliwiająca korzystanie z książek, fotografii, kolekcji materiałów archiwalnych dotyczących rybnickiej społeczności żydowskiej oraz komputerów podłączonych do Internetu;
- Pomieszczenia służące do spotkań grupowych, warsztatów i dyskusji;
- Mały i skromny hostel dla grup przyjeżdżających spoza Polski, w nim znajdować się będzie niewielka wegetariańska restauracja;
- Centrum Humanistyczne będzie pełniło funkcję miejsca pracy naukowej, miejsca spotkań grup, punkt startowy wycieczek po okolicy oraz administracyjne centrum umożliwiające planowanie działań oświatowych oraz koordynację projektów edukacyjnych.

Cele programu:

- Celem programu jest nauczanie historii Śląska i południowej Polski, jednocześnie zachęcając uczniów do zapoznania się z życiem w dzisiejszej Polsce;
- Centrum będzie upowszechniało humanistyczne wartości, tolerancję i braterstwo pomiędzy narodami, w duchu podstawowych wartości liberalnej demokracji;
- Centrum będzie upamiętniać świat, po którym nie pozostał niemal żaden ślad i będzie wyciągał wnioski z Holocaustu stosując je w edukacji;
- Centrum będzie umożliwiało badania naukowe na temat Holocaustu, jego rasowych, antysemickich, faszystowskich i nazistowskich korzeni w celu uniknięcia rozwoju podobnych ideologii w przyszłości;
- Centrum będzie prowadziło zaawansowane badania na temat śląskich Żydów uważane za część badań na temat historii Izraela, Polski i Niemiec, będą one zawierać badania genealogiczne pozwalające na odkrycie korzeni rodzinnych i lokalnych tradycji.

Grupa odbiorców:

Edukatorzy, nauczyciele, dyrektorzy szkół, liderzy wymian uczniowskich i studenckich, uczniowie szkół średnich, studenci szkół wyższych, samorządowcy, przedstawiciele społeczności lokalnych oraz zainteresowane tą tematyką osoby prywatne.

GHETTO FIGHTERS' HOUSE MUSEUM

D.N. Western Galilee Israel 25220 | Tel: 972 4 9958080 | Fax: 972 4 9958007 | www.gfh.org.il

Plan działań:

Etap I: Przygotowania. Przewidywany czas trwania: 1 rok.

1. Nawiązanie współpracy z muzeami i instytucjami kultury i nauki: Muzeum Bojowników Getta i Centrum Humanistyczne w Lochamej HaGeta'ot (Izrael), Yad Vashem w Jerozolimie (Izrael), Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie (USA) wraz z zespołem zajmującym się programami edukacyjnymi, Muzeum Historii Żydów Polskich w Warszawie, Muzeum Żydowskie Galicja w Krakowie, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu oraz inne ważne organizacje.
2. Nawiązanie współpracy z organizacjami dobroczynnymi, takimi jak Gmina Wyznaniowa Żydowska w Katowicach, Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich w RP i innymi.
3. Nawiązanie kontaktu z organizacjami oświatowymi w okolicy Rybnika, przedstawienie pomysłu oraz określenie sposobów współpracy ze szkołami, nauczycielami, edukatorami oraz zainteresowanymi członkami społeczności lokalnych.
4. Nawiązanie współpracy z władzami miasta i samorządem – Urzędem Miasta Rybnika i dyrekcją Muzeum w Rybniku.
5. Określenie możliwości zakupu lub wynajmu całego budynku przy ulicy Sobieskiego 15 w Rybniku lub jego części.

Etap II: Przygotowanie planu pracy. Przewidywany czas trwania: 2 lata.

1. Znalezienie źródeł finansowania.
2. Założenie organizacji pozarządowej lub fundacji, która stworzy i będzie zarządzać rybnickim Centrum Humanistycznym.
3. Rekrutacja doradców prawnych i finansowych, architektów oraz innych ekspertów, którzy będą współtworzyć projekt.
4. Zakup lub wynajem budynku przy ulicy Sobieskiego 15 w Rybniku.
5. Przygotowanie projektu architektonicznego budynku, uwzględniającego jego przewidziane funkcje, ale także jego zabytkowy charakter.

Etap III: Stworzenie planu działań Centrum. Przewidywany czas trwania: 2 lata.

1. Przygotowanie programów edukacyjnych.
2. Przeprowadzenie programów pilotażowych, ich ewaluacja przez organizację zewnętrzną.
3. Przebudowa i renowacja budynków zgodna z wcześniejszymi założeniami i możliwościami.
4. Zakup sprzętu i mebli.
5. Oficjalne otwarcie rybnickiego Centrum Humanistycznego w Domu Menneberga.

BEIT LOHAMEI HAGHETAOT

GHETTO FIGHTERS' HOUSE MUSEUM

Uwagi i zalecenia:

1. Niektóre etapy i zadania powinny być realizowane w tym samym czasie. Na przykład, możliwe jest prowadzenie pilotażowych zajęć edukacyjnych przed oficjalnym otwarciem Centrum.
2. Prawo własności budynku przy ulicy Sobieskiego 15 w Rybniku powinno być przekazane władzom Miasta Rybnika, w zamian za to władze powinny być zobowiązane do wzięcia na siebie odpowiedzialności za przebudowę i remont budynku, a później jego utrzymanie w czasie funkcjonowania Centrum Humanistycznego.
3. Prywatne przedsiębiorstwa, które w tej chwili działają na terenie budynku przy ulicy Sobieskiego 15 w Rybniku powinny mieć możliwość pozostania w nim tak długo, jak to możliwe. Czynsz powinien być wykorzystany na pokrycie kosztów prowadzenia Centrum.
4. Codzienna działalność prowadzona będzie przez organizację pozarządową założoną w tym celu. W skład zarządu tej organizacji powinni wchodzić przedstawiciele władz Rybnika, Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Katowicach, przedstawiciele żydowskich organizacji w Polsce oraz Centrum Humanistycznego w Muzeum Bojowników Getta w Izraelu. Zarząd organizacji będzie otrzymywał raporty dotyczące postępu w pracach wedle wcześniej ustalonego grafiku.
5. Szczególnie ważne jest to, że żaden z członków rodziny Mannebergów nie ma żadnych żądań dotyczących odzyskania prawa własności do budynku przy ul. Sobieskiego 15 w Rybniku.

Informacje kontaktowe:

Dr Eli Manneberg – przedstawiciel rodziny: eliman30@gmail.com

Raya Kalisman, Relacje Zagraniczne, Muzeum Bojowników Getta: rkalisman@gfm.org.il

Yair Rubin, koordynator projektu, Muzeum Bojowników Getta: aradrubn@actcom.co.il

Kopie:

Dr Anat Livne, Dyrektor Generalny, Muzeum Bojowników Getta, anat1@gfm.org.il

Dr Yariv Lapid, Dyrektor Centrum Humanistycznego, Muzeum Bojowników Getta, yariv.lapid1@gmail.com

Beth Dotan, Relacje z USA, Muzeum Bojowników Getta, bdotan@gfh.org.il

